

РОЗДІЛ 2
ПІДПРИЄМСТВО І ПІДПРИЄМНИЦТВО: ЕКОНОМІЧНІ І ФІНАНСОВІ
АСПЕКТИ В ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

УДК 911.3: 654.1

Ковтуник І.І., кандидат географічних наук, старший викладач кафедри управління персоналом і туризму

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗКУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

В статті досліджено взаємозв'язок розвитку зв'язку з регіональними соціально-економічними процесами в Україні. Розроблено систему показників, за допомогою яких можна дослідити взаємозв'язок розвитку зв'язку та соціально-економічних процесів у регіонах.

Ключові слова: розвиток зв'язку, соціально-економічні процеси, стільниковий зв'язок, супутниковий зв'язок.

Постановка проблеми. Дослідження рівня соціально-економічного розвитку регіонів України та особливостей територіальної організації зв'язку дозволяє визначити особливості (силу, напрямок та інтенсивність) впливу зв'язку на соціально-економічні процеси в регіонах. В основі змісту цього методичного підходу лежить висновок про тісний взаємозв'язок територіальних та соціально-економічних процесів у регіонах. Показником такого порівняльного аналізу є співвідношення рівнів (величин територіальних індексів) соціально-економічного розвитку та розвитку зв'язку в регіоні.

АНАЛІЗ останніх досліджень і публікацій. Питаннями взаємовідношення розвитку галузі зв'язку та соціально-економічних процесів займалися російські науковці (Бабурин В.Л., Валькова Т.М., Мартынов В.Л., Урсул А.Д., Шилаев А.Е.) [1, 2, 3, 4, 5] та вчені з інших країн (Batty M., Campbell R.W., Carazo-Chandler C., Castells M., Dodge M.) [6, 7, 8, 9, 10].

Мета і завдання статті. Метою дослідження є вивчити взаємозв'язок розвитку зв'язку та соціально-економічних процесів у регіонах України.

Досягнення поставленої мети здійснювалось через постановку і вирішення ній наступних завдань:

1. визначити показники, за допомогою яких можна дослідити взаємозв'язок розвитку зв'язку та соціально-економічних процесів у регіонах;
2. співвіднести рівні (величин територіальних індексів) соціально-економічного розвитку та розвитку зв'язку в регіоні;
3. узагальнити отримані результати дослідження.

Основний матеріал дослідження. Зважаючи на численність та різноманітність взаємозв'язків розвитку зв'язку та соціально-економічних процесів, найбільш доцільним методичним інструментом їх дослідження є кореляційний аналіз, зокрема розрахунок коефіцієнта кореляції Пірсона. Ефективність застосування даного підходу посилюється відповідними розрахунками не тільки у розрізі загального рівня соціально-економічного розвитку регіонів, а й по кожному із його складових (промисловості, сільському

господарству, транспорту, будівництву, торгівлі, обсягу вироблених послуг, фінансам, рівню безробіття, введенню в дію житла, середній заробітній платі та ін.), що дає можливість більш глибоко дослідити механізм цього взаємозв'язку.

Оцінка результату такого аналізу передбачає визначення не тільки одержаної фінансового ефекту, а й більш широкої за змістом соціально-економічної ефективності зв'язку.

Перший аспект передбачає співвідношення обсягів продукції зв'язку з окремими економічними показниками регіону: ВРП, інвестиціями в основний капітал, будівельними підприємствами, імпортом товарів, імпортом послуг, ПП, оптовою торгівлею, роздрібною торгівлею тощо.

Другий аспект передбачає співвідношення з окремими соціальними показниками регіону: доходами населення, витратами на придбання товарів і послуг, заробітної платою, введенням в дію житла, рівнем безробіття, зайнятістю населення, кількості студентів, природним приростом і забезпеченістю житлом.

Третій визначається співвідношенням з фінансовими показниками: фінансовим результатом діяльності (прибутком) підприємств, обсягом кредиторської заборгованості, часткою прибуткових підприємств у загальній їх чисельності.

Дуже важливою є кореляція між обсягами продукції зв'язку і територіальними внутрішньорегіональними особливостями (населенням, відсотком міського населення загальної його чисельності, територією, щільністю, щільністю автомобільних та залізничних шляхів, загальною кількістю поселень, кількістю поселень на 1 км²) територіальними зовнішніми процесами (зовнішнім оборотом товарів і послуг, міжрегіональною та міждержавною міграцією, міжрегіональним та міждержавним оборотом), що дозволяє в повній мірі дослідити взаємозв'язок розвитку зв'язку та соціально-економічних процесів.

При виборі методичних засобів такої оцінки важливо враховувати різноманітність (а часто неспівставленість) результатів діяльності зв'язку щодо зазначених вище складових соціально-економічного розвитку регіонів, а також їх динаміку. В цих умовах, найбільш доцільним показником є темповий індекс (ТІ), розрахований як співвідношення динаміки зростання певного галузевого показника до динаміки обсягів продукції зв'язку. Наприклад, індексом результативності зв'язку для промисловості є відношення динаміки (%) обсягів промислової продукції за рік до динаміки (%) обсягів продукції зв'язку за відповідний рік (обидва показники перераховані на одну особу населення регіону).

Для підвищення репрезентативності цього та інших подібних індексів дуже важливим є:

а) нейтралізація викривлення величини індексу дією інфляційного чинника (розрахунок здійснюється у порівнянних цінах);

б) узагальнення кінцевого результату шляхом розрахунку (та усереднення) величин індексу за декілька років.

Дослідження соціально-економічних результатів діяльності зв'язку має важливе значення для України та її окремих регіонів, оскільки для багатьох країн, що здійснили системну трансформацію, вже проведені детальні економічні дослідження. Так, наприклад, досвід Польщі свідчить, що соціально-економічні результати зв'язку впливають як на покращання кількісних ефектів у національній економіці (збільшення експорту, зниження рівня інфляції, зростання внутрішніх інвестицій), так і на виникнення

на підприємствах ряду якісних ефектів (підвищення кваліфікації, рівня менеджменту, знання іноземних мов тощо). В нашому аналізі взаємовпливу розвитку зв'язку та соціально-економічних процесів у регіонах використовуємо статистичні методи, насамперед, кореляційний аналіз.

Проведений економіко-математичний аналіз впливу зв'язку на показники соціально-економічного розвитку України за 2000-2006 рр. виявив, що на даному етапі простежується достатній позитивний вплив зв'язку на такі показники, як обсяги промислового виробництва, середній рівень заробітної плати, обсяги валового внутрішнього продукту, обсяги експорту та імпорту товарів і послуг, чисельність зайнятих тощо.

Однією з причин такого стану справ є підвищення уваги інвесторів до розвитку високотехнологічних видів економічної діяльності, головне місце серед яких займає зв'язок. Основним мотивом інвестування є розширення ринків збуту, використання нової техніки. Інвестиційна активність концентрується переважно в сучасних видах зв'язку (комп'ютерному, мобільному: стільниковому і транкінговому, а також в супутниковому), яка характеризується високотехнологічним виробництвом і орієнтується як на внутрішній ринок, так і на міжнародну діяльність.

Слід зазначити, що важливими для інвесторів також є географічне розташування, наявність природних ресурсів, політична стабільність у регіоні, відношення місцевої адміністрації до іноземних інвестицій, рівень безробіття та відносини трудових колективів з управлінським персоналом, ступінь втручання органів державного управління в діяльність підприємств, фінансовий та податковий ризики. Залучення іноземного капіталу з огляду на розвиток регіону, повинно здійснюватись з урахуванням дії цих чинників.

Результати проведеного економіко-математичного аналізу впливу розвитку зв'язку на показники соціально-економічного розвитку областей загалом кореспондують з отриманими результатами по Україні. Виявлено і позитивний вплив зв'язку на такі важливі характеристики, як обсяги промислового виробництва, інвестиції в основний капітал, оптову та роздрібну торгівлю, а також на середній рівень заробітної плати, доходи населення, витрати на придбання товарів і послуг, введення в дію житла. Позитивні наслідки впливу зв'язку на соціально-економічні процеси виявлено в наступних регіонах України: Київській області (на промислове виробництво, заробітну плату), Донецькій області (будівництво, обсяг вироблених послуг), Дніпропетровській (торгівлю, будівництво), Львівській (сільське господарство, будівництво), Харківській (обсяг вироблених послуг, кредити), АР Крим (сільське господарство, кредити). Отже, на регіональному рівні вплив зв'язку на соціально-економічний розвиток території проявляється більш конкретно, а регіони, що характеризуються наявністю стрімкого зростання зв'язку, здатні отримувати від цього переваги.

Важливо відзначити, що проведене дослідження засвідчило дуже високу тісноту зв'язку рівня СЕРР з основними територіальними особливостями зв'язку - рівнями територіального зосередження, територіальної концентрації, територіальної динаміки, структурних процесів у регіонах.

У розрізі окремих їх видів важливо відзначити більш вагому роль чинників територіального зосередження та територіальної концентрації зв'язку і значно меншу - територіальної динаміки та рівня господарської освоєності. Це свідчить про переважання кількісної складової у механізмі впливу зв'язку на соціально-економічні процеси в

регіонах (більшої активності на цьому етапі процесів диференціювання та концентрування зв'язку).

В аспекті складових СЕРР необхідно відзначити підвищений взаємозв'язок територіальних процесів, насамперед, з рівнем соціального розвитку, що зумовлено, на нашу думку, провідною роллю у цих взаємовідносинах споживчих чинників.

В цілому, спостерігається високий рівень прямої залежності між рівнем СЕРР та рівнем розвитку зв'язку (величина коефіцієнта кореляції цих показників складає + 0,853).

Висновок. Таким чином, важливою рисою зв'язку є його тісний взаємозв'язок з соціально-економічними процесами в регіонах. Як свідчать результати проведеного дослідження, високий рівень розвитку зв'язку, сучасність його структури та розвиненість інфраструктури сприяють значному соціально-економічному розвитку регіонів. З іншого боку, через свій великий соціально-економічний потенціал вони можуть виступати ядрами розвитку прилеглих регіонів України.

Більшість регіонів з дуже високою та високою активністю зв'язку представляють крупні соціально-економічні та адміністративні центри України, які історично концентрують значні фінансово-економічні та виробничі ресурси.

В процесі розвитку зв'язку, особливо його сучасних видів та охоплення ним все більших територій, підвищується роль та вплив зв'язку на соціально-економічні процеси в регіонах. Можна виділити два основних напрямки такого впливу: а) через зв'язок як вид економічної діяльності; б) через територіальне поширення зони надання послуг зв'язку.

Список використаних джерел

1. Бабурин В.Л. География информационной индустрии - новое направление исследований // Изв. РГО. Сер. Геогр. - 1999. - т. 131, вып. 3. - С. 76-83.
2. Валькова Т.М. Инновации в системах телекоммуникаций мира // География инновационной сферы мирового хозяйства. - М., 2000. - С. 237-251.
3. Мартынов В.Л. Развитие информационных систем и территориальная организация общества (на примере РФ). - М., 2000. - 134 с.
4. Урсул А.Д. Становление информационного и переход к устойчивому развитию // Проблемы информатизации. - Смоленск, 1997. - № 4. - С. 46-59.
5. Шилаев А.Е. Экономико-географические аспекты изучения электрической связи РФ.-М., 2000.-172 с.
6. Batty M. Virtual Geography // Futures. - 1997. - Vol. 29, № 4/5. - P. 337-352.
7. Campbell R.W. Soviet and Post-Soviet Telecommunications: An Industry under Reform // Boulder: Westview. - 1995. - P. 183-197.
8. Carazo-Chandler C. Cyberspace - Another Geography. Territories, Boundaries and Space. - 1998. - <http://cybergeographv.hvpermart.net>.
9. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture. Oxford // Futures. - 1996.-Vol. 3, № 4. - P. 45-54.
10. Dodge M. The Geographies of Cyberspace // The 94-th Annual Meeting of the Association of American Geographers. - 1998.
<http://www.geog.ucl.ac.uk/casa/martin/aag/aag.html>.

Annotation. In the article investigational intercommunication of development of

connection with regional socio-economic processes in Ukraine. The system of indexes by which it is possible to probe intercommunication of development of connection and socio-economic processes in regions is developed.

Key words: development of connection, socio-economic processes, cellular, satellite communication.

УДК 330.131.7:334.72

Бурковський А.П., старший викладач кафедри економіки підприємства

РИЗИКИ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

У статті досліджені ризики у діяльності підприємств малого і середнього бізнесу. Визначено класифікацію і джерела виникнення ризикових ситуацій. Запропоновано методи диверсифікації та методичу здійснення аналізу ризиків.

Ключові слова: ризики, невизначеність, диверсифікація, підприємства малого і середнього бізнесу, чинники та методи оцінювання рівня ризику, стратегії уникнення ризику.

Для успішного існування в умовах ринкової економіки підприємствам необхідно зважуватися на впровадження технічних нововведень і на сміливі дії, а це підсилює ризик.

Теоретичні та практичні аспекти проблеми ризиків на підприємстві досліджено в працях багатьох зарубіжних і вітчизняних учених, таких як І.Т. Балабанов [2], В.В. Вітлінський [5], В.М. Гранатуров [6], Г.Б. Клейнер [9], Л.М. Тепман [14], Шегда Л.В.[16] та інші.

Ретельний аналіз ризиків цих взаємовідносин є надзвичайно важливим, зважаючи, що згідно з даними Державного комітету статистики України [15], майже 41,8% підприємств промисловості України в 2010 р. зазнали економічних збитків.

Особливості ризиків у діяльності підприємств в малому та середньому бізнесі досліджено В.А. Кравченком [12]. На думку вченого, ризик менеджменту в обмеженому масштабі використовується в усіх функціональних сферах діяльності цих підприємств, а більше половини малих і середніх підприємств використовують окремі елементи інтегрального ризик менеджменту.

Ситуація ризику характеризується такими ознаками:

- наявність невизначеності;
- необхідність вибору альтернатив дій (при цьому потрібно мати на увазі, що відмова від вибору також є різновидом вибору);
- можливість оцінити ймовірність здійснення обраної альтернативи, тому що в ситуації невизначеності ймовірність настання подій у принципі не встановлена.

Ситуація ризику - це різновид ситуації невизначеності, коли настання подій імовірно. Іншими словами, ризик — це оцінена будь-яким способом імовірність, а невизначеність - це те, що не піддається кількісній оцінці.

Говорячи про невизначеність, слід зазначити, що вона може проявлятися по-різному: